

LANNOO'S
AUTOBOEK

DUITSLAND

Lannoo

Lannoo's autoboeck Duitsland

Over dit boek

Sinds een aantal jaren komt Duitsland steeds meer in trek als vakantiebestemming – niet alleen bij toeristen uit Europa en zelfs verder weg, maar ook bij de Duitsers zelf. Natuurlijk bestaat de hitlijst van populaire reisdoelen vooral uit de Noordzee, de Oostzee en de Beierse Alpen, en uit de metropolen Berlijn, Hamburg en München. Toch zijn er naast die toeristische toppers – vooral in de ‘provincie’ – grandioze landschappen

en onvermoede culturele schatten te ontdekken. Lannoo's Autobook Duitsland laat je kennismaken met het land vanuit verschillende invalshoeken. Wie nader wil kennismaken met het land aan de hand van fascinerende toeristische routes, slaat er het hoofdstuk 'De mooiste toeristische routes' op na. In het tweede en uitgebreidste deel worden per deelstaat de mooiste bestemmingen besproken en geografisch gerang-

schikt. Het laatste deel is gewijd aan de fraaiste locaties van het Duitse Unesco-werelderfgoed. Ruim duizend grote en kleine foto's illustreren het boek, en 100 pagina's met kaarten zorgen dat je op de juiste weg blijft. Zo heb je een uitgebreid overzicht van de rijkdom en verscheidenheid die Duitsland te bieden heeft. Je krijgt meteen zin om je koffers te pakken en alles met eigen ogen te gaan aanschouwen.

Inhoud

DE MOOISTE TOERISTISCHE ROUTES

Route 1	Grüne Küstenstraße	14
Route 2	Alte Salzstraße en Hanzeroute	16
Route 3	Wege in die Romanik en Straße der Romanik	20
Route 4	Klassikerstraße en Straße der Wettiner	22
Route 5	Deutsche Märchenstraße en Straße der Weserrenaissance	24
Route 6	Deutsche Alleenstraße	26
Route 7	Route der Industriekultur	28
Route 8	Van het Münsterland naar de Keulse Bocht	30
Route 9	Door Sauerland en Siegerland naar het dal van de Lahn	32
Route 10	Grote Eifelroute	34
Route 11	Moselweinstraße en Rheingauer Riesling-Route	36
Route 12	Nibelungen- en Siegfriedstraße/Bergstraße	38
Route 13	Burgenstraße van Mannheim naar Bayreuth	40
Route 14	Württembergse Wein- en Schwäbische Dichterstraße	44

Route 15	Oberschwäbische Barockstraße	46
Route 16	Van Baden-Baden door het Zwarte Woud	48
Route 17	Deutsche en Badische Weinstraße	50
Route 18	Fränkische Bocksbeutelstraße	52
Route 19	Romantische Straße	54
Route 20	Glasstraße en dal van de Donau	56
Route 21	Deutsche Alpenstraße	58

DE MOOISTE BESTEMMINGEN

Sleeswijk-Holstein	62
Nationaal Park Sleeswijk-Holsteinse Waddenzee	68
Kiel	76
Lübeck	78
Hamburg	86
Nationaal Park Hamburgse Waddenzee	100
Bremen	102
Bremerhaven	110

Nedersaksen	112
Nationaal Park Nedersaksische Waddenzee	122
Hannover	138
Nationaal Park Harz	142
Mecklenburg-Vorpommern	144
Nationaal Park Jasmund	152
Rostock	160
Stralsund	166
Nationaal Park Vorpommersche Boddenlandschaft	168
Nationaal Park Müritz	176
Schwerin	180
Brandenburg	182
Nationaal Park Beneden-Oderdal	188
Potsdam	194
Berlijn	200
Noord-Rijnland-Westfalen	218
Keulen	232
Nationaal Park Eifel	234
Düsseldorf	242

Saksen-Anhalt	244	München	414
Maagdenburg	250	Nationaal Park Berchtesgaden	420
Saksen	262		
Dresden	270	HET MOOIESTE UNESCO-WERELDERFGOED	
Nationaal Park Saksisch Zwitserland	276	Waddenzee	436
Thüringen	280	Archeologisch grenscomplex van Hedeby en Danevirke	437
Nationaal Park Hainich	286	Hanzestad Lübeck	438
Erfurt	288	Speicherstadt en Kontorhausdistrict	
Hessen	300	met Chilehaus in Hamburg	439
Nationaal Park Kellerwald-Edersee	308	Historische binnensteden van Stralsund en Wismar	440
Frankfurt am Main	322	Oude beukenbossen van Duitsland	441
Rijnland-Palts	324	Stadhuis en Rolandstandbeeld in Bremen	442
Nationaal Park Hunsrück-Hochwald	334	Dom en Michaeliskirche in Hildesheim	443
Mainz	338	Fagusfabriek in Alfeld	444
Saarland	342	Rammelsbergmijnen, historisch centrum van Goslar	
Saarbrücken	350	en hydraulisch watersysteem van de Opper-Harz	445
Baden-Württemberg	356	Dom van Naumburg	446
Stuttgart	366	Stiftskirche, Schloss & Altstadt van Quedlinburg	447
Nationaal Park Schwarzwald	370	Bauhauslocaties in Weimar en Dessau	448
Beieren	388	Parklandschap Dessau-Wörlitz	449
Nürnberg	400	Mijnbouwgebied Ertsgebergte	449
Nationaal Park Bayerischer Wald	408		

Luthergedenkplaatsen in Eisleben en Wittenberg	450	Abdij van Maulbronn	469
Paleizen en parken van Potsdam en Berlijn	451	Kloostereiland Reichenau	470
Museumsinsel in Berlijn	452	Prehistorische paalwoningen in de Alpen	471
Modernistische woonwijken in Berlijn	453	Grotten en ijstijdkunst in de Zwabische Jura	472
Bergpark Wilhelmshöhe	454	Architecturaal werk van Le Corbusier	473
Kasteel Wartburg	455	Grenzen van het Romeinse Rijk: Limes	474
Klassiek Weimar	456	Grenzen van het Romeinse Rijk: de Donaulimes	474
Muskauer Park	457	Historische binnenstad van Bamberg	475
Grenzen van het Romeinse Rijk: de Neder-Germaanse limes	458	Markgrafelijk Operahuis in Bayreuth	476
Karolingisch Westwerk en Civitas Corvey	458	Residentie van Würzburg	477
Mijncomplex Zollverein in Essen	459	Grote kuuroorden van Europa	477
Dom van Keulen	460	Historisch centrum van Regensburg met Stadtamhof	478
Schloss Augustusburg en Schloss Falkenlust in Brühl	461	Bedevaartkerk van Wies	479
Dom van Aken	462	Waterbeheersysteem van Augsburg	479
Boven-Midden-Rijndal	463		
Romeinse gebouwen, Dom & Liebfrauenkirche van Trier	464	REISATLAS	480
SchUM-sites van Speyer, Worms en Mainz	464		
Dom van Speyer	465	Register	541
Kunstenarskolonie Mathildenhöhe	465	Fotoverantwoording	544
Ijzersmelterij van Völklingen	466		
Klooster van Lorsch	467		
Fossilenvindplaats Groeve Messel	468		

Het strand van St. Peter-Ording met zijn gebouwen op palen en de voor de Noord-Friese kust typische strandstoelen

Route 1: Grüne Küstenstraße

Het steeds wisselende spel van eb en vloed drukt zijn stempel op de Duitse Noordzeekust. Wie hier kwam wonen, moest zich wapenen tegen het natuurgeweld. Zo ontstond in de loop der eeuwen een uniek natuur- en cultuurlandschap. De Grüne Küstenstraße ontsluit samen met de Störtebekerstraße en de Obstmarschenweg de kust van de Deense tot de Nederlandse grens.

Een diepe indruk laat de onmetelijke hemel na die zich over het vlakke land spant. Die weidse horizon vormt de rode draad in de landschappen aan de Duitse Noordzeekust en het achterland: de zandige geestgronden, de vruchtbare marsgronden, de duistere moerassen en het wad, waarvan je eigenlijk niet weet of het nu land of zee is. Water, weiden en wolken – dat trio houdt de reiziger op zijn tocht op de Grüne Küstenstraße gezelschap. Een groene drietand is het symbool van deze noordelijkste Duitse toeristische route, die begint bij de Deense grens en van de Noordzeekust in Sleeswijk-Holstein naar Oost-Friesland loopt. Wie dat wil, kan zijn tocht uitbreiden tot over de grens: in noordelijke richting tot Jutland, in westelijke tot Amsterdam. Op sommige plaatsen valt onze route samen met regionale toeristische routes die hetzij gedeeltelijk met de Grüne Küstenstraße overlappen, hetzij op zichzelf staan. Zo leidt de Obstmarschenweg van Hamburg naar

Wischhafen door het Altes Land, het grootste fruitteeltgebied van Duitsland. De Duitse Vehnroute bij Leer loodst toeristen door het Friese moeraslandschap. Genoemd naar de beroemdste Duitse vrijbuiters is de Störtebekerstraße langs de Oost-Friese kust. Alleen een traag tempo doet de prachtige natuur en cultuur op de route recht. Dus is fietsen, kajakken, paardrijden of gewoon wandelen de ideale manier van voortbewegen. Op de route liggen drie nationale parken: het nationale park Waddenzee van Sleeswijk-Holstein, van Hamburg en

van Nedersaksen. Een onvergetelijke ervaring is het wadlopen, waarbij je met wat geluk een roedel zeehonden op een zandbank kunt zien dommelen. Windmolens, vuurtorens en ophaalbruggen over kanalen zijn de architecturale kenmerken van het kustland. Middeleeuwse baksteenkerken en boerderijen met rieten dak nodigen uit tot een bezoek. Talrijke musea aan de Grüne Küstenstraße zijn gewijd aan maritieme thema's, zoals het Buddelschiffmuseum in Greetsiel en het Wrackmuseum in Cuxhaven. Toch is ook moderne kunst niet vreemd aan de kust. Aanraders zijn de voormalige kunstenaarskolonie in Worpsswede en de kunsthof in Emden. Wie 's zomers in Friesland zijn ogen goed de kost geeft, zal veel Schrubföögel – oftewel vlinders in het Nederlands – te zien krijgen.

Reisinformatie

Afstand: ca. 800 km (zonder omwegen) | Benodigde tijd: 8–10 dagen

Niebuß → 98 km Sylt → 135 km Husum → 44 km St. Peter-Ording → 105 km Glückstadt → 61 km Hamburg → 52 km Stade → 72 km Cuxhaven → 42 km Bremerhaven → 64 km Bremen → 49 km Oldenburg → 77 km Papenburg → 22 km Leer → 30 km Emden → 38 km Norddeich → 60 km Jever → 17 km Wilhelmshaven

1 Oost-Friese Waddeneilanden Zeven keer ongerepte natuur en rust. De Oost-Friese Waddeneilanden Borkum, Juist, Norderney, Baltrum, Langeoog, Spiekeroog en Wangerooge hebben elk hun eigen charme.

2 Sylt Populaire vakantieparadijzen in het hoge noorden van Duitsland. Uit de vroegere geestgronden ontstonden de drie Noord-Friese Waddeneilanden Sylt, Föhr en Amrum.

3 Greetsiel Schilderachtig staan de tweelingmolens bij de vissershaven, die – zoals veel dorpen – zijn ontstaan dank aan de aanleg van (afwaterings)kanalen.

4 Hamburg Talloze kanalen, Fleete genoemd, doorkruisen de uitgestrekte historische Speicherstadt. Het grote bakstenen loodsencomplex werd eind 19de eeuw op het eiland Brook opgericht.

5 Bremen Grote vrijheid van steen: met baldakijn meet de Roland bijna 10 m. De stenen ridderfiguur met zwaard en schild symboliseert de stadsvrijheid en rechtsmacht van de Hanzestad Bremen.

Sleeswijk-Holstein

Sleeswijk-Holstein is de 'deelstaat tussen de zeeën', namelijk tussen de rustige Oostzee en de door stormen geteisterde Noordzee. In dit gebied strekt zich een lieflijk landschap uit met beboste dekzandruggen en meren. Indrukwekkende bakstenen kerken, hoeves met rieten daken en ontelbare musea getuigen van de rijke cultuur in de noordelijkste deelstaat van Duitsland.

1 Sylt

Sylt staat met recht en reden bekend als de koningin van de Noordzee-eilanden. Uitgestrekte stranden, liefelijke gehuchten en een wondermooie natuur zorgen voor een perfecte eilandsetting.

2 Föhr

Onthaasten is troef op dit gemoedelijk eilandje, dat enkel per boot bereikbaar is.

3 Amrum

Wie rust en ontspanning zoekt, is hier op de juiste plek. Vooral de zandbank Kniepsand maakt het eiland uniek.

4 Waddentocht met de postbode

Wadlopen met postbode Knud Knudsen naar Süderoog is een unieke belevenis.

5 Dagen van de rotgans (Ringelganstage) op de Halligen

De komst van de vogels wordt elk jaar in de lente met een gevarieerd programma gevierd.

6 Helgoland

Op het enige Duitse eiland in volle zee kun je met wat geluk zeehonden en zeeleeuwen zien.

7 Kieler Woche

Tijdens het legendarische zeil-evenement Kieler Woche, dat elk jaar in juni plaatsvindt, is het in de binnenstad één groot volksfeest.

8 Lübeck

De charmante baksteenarchitectuur in de stad is een lust voor het oog, aan bezienswaardigheden is geen gebrek.

9 Slot Eutin

Het barokkasteel van Eutin is met museum, landschapstuinen, moestuin en orangerie een uitstap waard.

10 Natuurpark Lauenburgische Seen

Het gebied herbergt een prachtig natuur- en merenlandschap en een bont gezelschap watervogels.

Noordzeekust

De Noordzeekust van Sleeswijk-Holstein dankt zijn faam niet alleen aan de Waddenzee. Ook het moeraslandschap met watertjes, prachtige bossen en indrukwekkende dijken, vele vakantie-eilandjes en de Halligen doen een duit in het zakje.

De 'Rode Klif' op Sylt

Duinenlandschap op de Sylter Ellenbogen, het noordelijkste deel van Sylt

* **Niebüll** De geschiedenis van Niebüll, een dorpje op de dekzandrug, gaat terug tot in de 13de eeuw. Hoe men hier vroeger leefde, is te zien in het *Friesisches Museum. In het *Naturkundemuseum worden de Noord-Friese fauna en flora getoond. In Seebüll, ten noorden van Niebüll, stelt de *Nolde Stiftung in een bakstenen woning in Bauhausstijl werk van de expressionistische schilder tentoon.

*** **Sylt** In 1927 werd de Hindenburgdam voltooid, die het noordelijkste eiland van Duitsland verbindt met het vasteland. Hoofdplaats van het eiland is **Westerland. Neem zeker een kijkje in de kerk **St. Niels (1635) met laatgotisch, gebeeldhouwd altaar. Het oude *kurhaus van 1896 herbergt nu het stadhuis en een casino. In ***Keitum zijn de Friese woningen te bewonderen die typisch zijn voor het eiland. Sommige zijn ruim tweehonderd jaar oud, zoals het **Alt-friesisches Haus. Ten noorden van Keitum, aan de Waddenzee, tref je in de kerk **St. Severin (13de eeuw) een bewerkt altaar aan uit de 15de eeuw en een kansel uit de 17de. Het deftige **Kampen pronkt met eindeloze stranden, heide, duinen en stulpjes met rieten daken. In de Waddenzee voorbij **List, de noordelijkste gemeente van Duitsland, wordt de lekkere oester Sylter Royal gekweekt.

* **Listland** In het natuurreservaat aan de noordpunt van Sylt stelen de wandelduinen de show. Elk jaar schuiven ze een paar meter op.

* **Morsum-Kliff** Fossielen op de tot 20 m hoge, steile oever bij Morsum op Sylt tonen 15miljoen jaar geologische geschiedenis. Ook romantische zielen komen hier tijdens de zons-
ondergang aan hun trekken.

*** **Föhr** Het nagenoeg ronde eiland van 83 km² is het grootste dat helemaal door de Waddenzee is omgeven. Hoofddorp is het in 1819 gestichte **Wyk. Toen de Deense koning

het in 1842 als badplaats uitkoos, begonnen stad en eiland aan een opmars als kuuroord. Het *Dr.-Carl-Häberlin-Friesenmuseum vertelt het verhaal van het eiland en zijn bewoners. In het dorp Boldixum vind je de kerk *St. Nikolai (13de eeuw) met renaissancealtaar. **Nieblum is een Fries dorp met de kerk *St. Johannes (12de eeuw).

*** **Amrum** Ongeveer 2000 inwoners telt dit eiland, met een oppervlakte van 20 km² het kleinste van de Noord-Friese vakantie-eilanden. In het westen strekt zich een breed *zandstrand uit, de Kniepsand. Typisch voor het land-

Overal op het eiland Pellworm zie je dijkschape.

Halligen

'Land onder water!' luidt het meerdere keren per jaar op de tien Halligen voor het vasteland van Noord-Friesland. Want wanneer de herfststormen over zee razen, rest er maar weinig van de minuscule eilandoverblijfselen of nietige stukjes voormalig vasteland: weiden en velden staan blank, het vee wordt naar de stallen gedreven, de ramen worden gesloten. En dan begint het wachten en hopen. Vijf Halligen zijn bewoond: Gröde, Hooge, Langeneß, Nordstrandischmoor en Oland. Met zijn 956 ha, 16 terpen en 110 inwoners is Langeneß het grootste eiland van de Halligen. Het kleinste is Habel, amper 7 ha groot en onbewoond. Op Norderoog en Süderoog zijn vogelopvangcentra die vaak het hele jaar door bezet zijn; de eilandjes maken deel uit van het nationaal park Waddenzee Sleeswijk-Holstein.

schap zijn de dennenbossen en duinen. In de hoofdgemeente ****Nebel** stuit je op een ****Hol**landse windmolen uit 1771.

*** Hallig Hooge** De Hallig waarop de Deense koning Frederik VI in 1825 tijdens een storm beschutting zocht, is 's zomers te bezichtigen. Een herberg op de terp Hanswarft herinnert aan zijn verblijf.

**** Pellworm** Het eiland ligt ongeveer een halve meter onder de zeespiegel, slechts tegen overstromingen beschermd door dijken. De ruïne van de kerktoeren St. Salvator is als een waarschuwing voor de nog altijd hevige stormvloed. Beroemd is het Arp Schnitgerorgel van 1711 in kerk.

**** Nordstrand** Tussen 1906 en 1934 werd een 2,5 km lange dam gebouwd die het eiland van 50 km² met het vasteland verbindt. Ontelbare zware stormvloedverwoestten Nordstrand keer op keer, zodat de bevolking naar naburige eilanden of het vasteland vluchtte. De huidige dijken zijn hoog genoeg om het eiland tegen stormvloed te beschermen. Sinds 1990 is dit een Seeheilbad aan de Noordzee.

*** Husum** De schrijver Theodor Storm werd hier in 1817 geboren en bezorgde de stad zijn faam. Zijn ***huis** staat aan de Wasserreihe 31.

Schilderachtig staan 16de- en 17de-eeuwse burgerwoningen samen met het stadhuis (1601) langs de ****markt**. Bezienswaardig is de ***Mariakerk** met bronzen doopvont (1643). Te midden van een fraai park prijkt in het stadcentrum het ****Schloss** vor Husum, het kasteel dat de hertogen van Gottorf tussen 1577 en 1582 lieten bouwen.

**** Eiderstedt** 15 km breed en 30 km lang is het schiereiland Eiderstedt, dat in de 15de eeuw moeizaam werd veroverd op de zee. Het prachtige drasland telt meer schapen dan mensen. Vanaf de hoge dijk die het schiereiland tegen vloed beschermt, kun je tot ver in het land kijken. Je ontwaart gedrongen romaanse dorpskerken en Haubargboerderijen, de Friese stelboerderijen die typisch zijn voor deze streek. Hier woonden de boeren met hun grote gezinnen, zetten ze hun vee op stal en stapelden ze voorraden onder het hoge dak en hooi in het midden.

Molen in Wrixum op het eiland Föhr

Het museum Königspeserl op de Hallig Hooge

De Nolde-stichting Seebüll

Dramatisch licht boven de zee, dreigende wolken aan de hemel... De schilderijen van de kunstenaar Emil Nolde (1867-1956) zijn te bewonderen in de galerie die is ondergebracht in zijn vroegere woning en atelier. De stichting kan tevens praten op een 120 ha grote bloementuin.
Seebüll, www.nolde-stiftung.de

Dr.-Carl-Häberlin-Friesenmuseum

Stap onder twee grote walvisbeenderen door naar het museum en verneem meer over het leven en de gebruiken van de Friezen. Te zien zijn onder meer oude Friese woningen en een standermolen.
*Wyk, Rebbelstieg 34
www.friesen-museum.de*

World Cup Sylt

Trefpunt van 's werelds beste windsurfers. Gedurende tien dagen in september demonstreert de windsurfers-elite zijn kunnen tijdens de World Cup. Zo'n 180.000 toeschouwers drommen dan samen op het Brandenburger strand.
www.worldcupsy.lt.de

TIP *

Nationaal Park Sleeswijk-Holsteinse Waddenzee

Het weidse zicht tot aan de horizon, het spel van de wolken, het steeds wisselende licht en de ontelbare kleurschakeringen van de zee verlenen de Waddenzee van Sleeswijk-Holstein een onweerstaanbare charme. Nu eens ademt het landschap rust uit, dan weer is het de speelbal van de elementen. Terwijl je eerst onder de indruk was van de eindeloze weidsheid, fascineert even later de brute kracht van weer en wind.

Duitslands grootste nationale park beslaat ruim 4400 vierkante kilometer en loopt van de monding van de Elbe tot aan de Deense grens. Een groot deel van het gebied was tijdens de middeleeuwen nog vasteland. Keer op keer sleurden stormvloeden echter delen mee en lieten zo grillig gevormde restanten achter: de Noord-Friese Waddeneilanden en de Halligen, samen met tal van kleine zandbanken. Tweemaal daags laat de zee zijn prooi vrij en komt er een habitat tevoorschijn die op het eerste gezicht doods en onvruchtbaar lijkt, maar in werkelijkheid een van de productiefste en meest kwetsbare ecosystemen ter wereld is.

Voor en na het zomerseizoen oogt Sylt op veel plaatsen verlaten.

1 Sylt Topbestemming aan de Waddenkust van Sleeswijk-Holstein is onbetwistbaar het grillig gevormde eiland Sylt. Ook Sylt is een product van de natuurkrachten. In oost-westrichting moest het eiland de voorbije achtduizend jaar ongeveer tien kilometer land afstaan aan de zee, die constant aan de kust knaagt. In noord-zuidrichting groeit Sylt echter aan door afgezette sedimenten. Dat resulteerde in het wondermooie, bijna veertig kilometer lange Weststrand. Terwijl de oude gehuchten in het centrum van het eiland allang zijn veranderd in mondaine badplaatsen, pakt Sylt in het zuiden en noorden uit met een authentieke, hoofse charme. Duinen wisselen af met ecologisch waardevolle heidelandschappen en door de mens aangelegde reservaten en arealen die lang geleden werden beplant met geurige roze

rimpelrozen.

2 Rotes Kliff Centraal op het eiland, tussen Wenningstedt en Kampen, stuiten toeristen op het opmerkelijkste klif van de Duitse Waddenkust: het Rotes Kliff. De bijna dertig meter hoge en ruim vijf kilometer lange steilkust was vroeger een oriëntatiepunt voor scheepskapiteins. Zijn rode kleur dankt het klif aan geoxideerde ijzerbestanddelen in de leembodem.

3 Morsum-Kliff Het mekka van geologen is het Morsum Kliff. Dit twee kilometer lange, steile stuk kust ligt in het oosten van Sylt, niet ver van de gemeente Morsum. Hier is duidelijk te zien uit hoeveel en welke gesteentelagen de sokkel van Sylt bestaat. De verschillende lagen onder het zand bestrijken een indruk-

wekkende geologische periode van acht miljoen jaar. Ruim 120.000 jaar geleden verschoven gletsjers de bodem, zodat bleek kaolienzand, roestrode zandsteen en zwartbruine micaleem nu samen te bewonderen zijn.

4 Rantumer Becken Ornithologen trekken op Sylt naar het Rantumer Becken ten zuiden van de Hindenburgdam. De nazi's groeven het bekkens in 1936 uit om een luchthaven voor watervliegtuigen aan te leggen. Later leidde men het rioolwater van Westerland af naar het nutteloos lijkende bassin. Maar al snel groeide de watervlakte uit tot een paradijs voor zeevogels. En dus werd het bekkens in 1962 gerena-tureerd. Mettertijd ontstonden diverse zout- en zoetwaterleefruimtes, zoals open water, slikken, verlandingszones, riet en schorren, die een waardevolle broed- en pleisterplaats zijn voor allerlei vogelsoorten.

5 Föhr Beschut, in de luwte van Amrum en Sylt, ligt Föhr, een groen eiland met een soortenrijke vegetatie. In het liefelijke landschap vijlen zich pittoreske huizen met rieten daken, eenzame boerderijen, windmolens en kerkjes neer. Het milde klimaat schonk het eiland zijn bijnaam 'Caraïben van Friesland'. In 1819 werd Wyk het eerste van overheidswege erkende Seebad aan de Sleeswijk-Holsteinse Noordzeekust. In het park van het kuuroord gedijen tamme kastanjes, cipressen en andere mediterrane planten. Aan de zuidkant van het eiland gaat de geestgrond over in lange, witte stranden. Aan de voet van het Goting-klif ligt echter ook heel wat puin dat de gletsjers ooit vanuit Scandinavië naar hier hebben afgevoerd, zoals tonnenzware zwerfkeien. Het hoofdplaatsje Wyk is omringd met resten van het gemengde woud dat ooit op het hele eiland groeide.

6 Amrum Groen in het midden, wit aan de rand. Dat is het beeld van het eilandje Amrum. Het centrum bestaat uit een langgerekte morenerug uit de ijstijd die is bedekt met uitgestrekte bos- en heidegebieden. Ten westen daarvan vergaarde zich in de loop der tijd fijn, wit zand dat nu tot duinen is opgehoopt. De duinengordel van Amrum palmt bijna veertig procent van het eiland in en vormt met zijn verschillende duintypes een van de mooiste Duitse zandlandschappen. Heel interessant zijn de zogenaamde ronde duinen. Ze ontstaan rond vegetatie-eilandjes met kruipwilgen en struikhei. Centraal houden de plantenwortels het zand vast, aan de buitenkant waait

nen tegen erosie.

8 Pellworm Het eiland Pellworm is het resultaat van een natuurramp. In de nacht van 11 op 12 oktober 1634 brak het eiland Strand in stukken. De restanten zijn Pellworm, Nordstrand en de Halligen. Omdat een groot deel van Pellworm sindsdien onder de zeespiegel ligt, moet het eiland worden beschermd met dijken, die continu worden verhoogd. Net zoals Föhr is ook dit een groen eiland, waar nog aan landbouw wordt gedaan. In de lente kleuren koolzaadvelden de omgeving felgeel. Het landschap scoort bij toeristen dankzij de weidse uitzichten en ongekende rust. Rondom het eiland strekken zich eindeloze wadden uit. Tijdens een geleide tocht kun je de resten bekijken van de in 1634 gezonken gehuchten.

Luchtopname met de pleister- en broedplaatsen in het Rantumer Becken

dat zand mettertijd weg. Uiteindelijk ontstaan heuvels van wel twintig meter hoog met op de top een 'groene muts'. De hoogste duin is de 32 meter hoge A Siatler bij Norddorf. Omdat in de duinen van Amrum meeuwen en eenden broeden, zijn sommige delen beschermd als reservaat.

7 Kniepsand De topper van Amrum is ontegensprekelijk het heerlijke, ruim 1,5 kilometer brede zandstrand: Kniepsand. Eigenlijk maakt het strand geen deel uit van het eiland: het is een zandbank voor de kust die langzaam rond de noordelijke punt van Amrum 'wandelt'. In de jaren 1960 was de zandbank nog van de duinengordel van Amrum gescheiden door een getijdengemaal die intussen is verland. Toch beschermt het Kniepsand de duin

Vuurtoren op het eiland Pellworm

Met de postbode naar Süderoog

Een heel speciale waddentocht vertrekt in Pellworm. Twee keer per week mogen toeristen postbode Knud Knudsen vergezellen op zijn tocht naar de Hallig Süderoog.

Het wad beleven

De vereniging Schutzstation Wattenmeer is actief op Sylt, Amrum, Föhr, Langeneß, Hooge, Pellworm en Nordstrand, evenals in Husum, Westerhever, St. Peter-Ording, Büsum en in Friedrichskoog.

Boottochten

De grootste rederij voor zeiltochten tussen de Halligen en de Noord-Friese eilanden is Adler-Schiffe. De maatschappij biedt 's zomers daguitstappen aan naar de Noord-Friese eilanden, vooral ook de Halligen.

Dagen van de rotgans (Ringelganstage)

Van midden april tot midden mei strijken gigantische zwermen trekkende rotgans neer op de Halligen. De inwoners betuigen het natuurschouwspel eer met de zogenaamde Ringelganstage.

Fietsen op Sylt

Het eiland heeft een goed uitgebouwd fietsnetwerk van tweeduizend kilometer. Heel mooi zijn de routes in het noorden. Een deel daarvan loopt in de oude spoorwegbedding en door oogstrelende landschappen.

Beklimming van de vuurtoren

De moeite waard is de beklimming van de ruim veertig meter hoge vuurtoren op Pellworm. Boven geniet je van een wondermooi uitzicht op de Waddenzee.

TIP ✱

